

El llenguatge

Una deu d'aigua

30 d'agost 1980

Es ben conegut i freqüentat un indret del terme de Sant Quintí de Mediona que rep el nom de les Deus, i no ho és menys un paratge dels afores de Torrelles de Foix anomenat les Dous, en els quals hi ha uns esplèndids i delitosos naixements d'aigua. Recordem, també, la font de la Dou, al terme de Bagà, i encara en trobaríem més amb el mateix nom o similars: la Deu, la Dou, el clot de les Adous, tots ells caracteritzats pel mateix accident geogràfic: una font d'aigua viva. Tots aquests noms, doncs, són descriptius, procedents d'un terme del llenguatge comú, que revesteix diverses formes dialectals, el substantiu deu, que el Diccionari Fabra defineix de la manera següent: «naixement d'aigua, origen d'una font, d'un corrent d'aigua». (No ha d'estranyar la duplicació que representa la denominació la font de la Dou, ja que aquestes duplicacions són freqüents en la toponímia: la cova de l'Espluga, les roques de la Quera, el salt de Sallent, la Tosa Pelada, la Vall d'Aran, etc.)

El substantiu deu és un nom d'origen llatí que, tal com mostra la toponímia, degué ésser ben estès en el nostre domini lingüístic i que és encara ben viu en moltes comarques: hem tingut ocasió de sentir-lo sovint al Ripollès i a d'altres contrades pre-pirinenques. El seu ús, però, ha reculat notablement i és avui generalment ignorat pels habitants dels grans nuclis urbans, que recorren usualment al terme més genèric font i, quan volen indicar explícitament que es refereixen a un naixement d'aigua, a una font d'aigua viva, al castellanisme «manantial», relacionat amb el verb «manar» (que col·loquialment es diu «rajar»), forma que en català té únicament el sentit de «donar ordres». Però no hi ha cap raó perquè s'imposi aquest castellanisme i no s'elimini amb la nostra forma genuïna deu, com hem dit, encara ben viva, que trobem contínuament en la llengua cuita i escrita, i que rep el suport d'una profusa toponímia i fins i tot de la paremiologia: Tenir set deus d'una cosa vol dir, segons el Fabra, tenir-ne abundància.

Hom havia usat també, en descripcions geogràfiques, el mot «sorgència», relacionat amb el verb sorgir, amb un significat equivalent o anàleg, terme, però, que no havia rebut sanció oficial. La Gran Enciclopèdia Catalana admet surgència —amb u, com a forma llatinitzant—, encara que sembla limitar la seva aplicació a les deus pròpies dels terrenys càrstics.

Albert Jané